

ŽIVALI

Zaradi svoje mobilnosti in drugih znakov prisotnosti so živali tista skupina organizmov, ki jih obiskovalci najlažje opazijo. Na območju Krajinskega parka živi **več kot 1.000 različnih živalskih vrst**. Tako izjemno **pestrost živega** omogoča raznolikost življenjskih prostorov na sicer majhnem območju.

Zgodovinskih podatkov o raziskovanju posameznih skupin živali z območja Krajinskega parka ni ali le ti niso bili pridobljeni sistematično. Kljub temu imamo veliko zgodovinskih podatkov o prisotnosti posameznih vrst živali, med njimi tudi takih, ki jih danes v parku več ne najdemo. Ena in ne edina izmed takšnih vrst, katere zgodovinska prisotnost v gozdovih Rožnika priča o izrazitih spremembah rabe tukajšnjega prostora, je npr. divji petelin (*Tetrao urogallus*). Zadnje potrjeno uspevanje vrste datira v prvo polovico 20. stoletja. Kasneje je tukajšnji gozd postajal vse bolj obljuden in posledično neugoden življenjski prostor za to našo največjo vrsto gozdne kure. Navkljub urbanizaciji, hidromelioracijam, intenzifikaciji kmetijstva in povečanemu obisku območja, Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib tudi dandanes nudi dom številnim vrstam živali. Mnoge med njimi so kot ogrožene prepoznane bodisi v nacionalnem bodisi v mednarodnem merilu. **Varstvo njihovega življenjskega prostora in ohranjanje njihovih populacij v ugodnem stanju** je z vidika upravljanja **prednostnega pomena**.

O pestrosti kakovostnih življenjskih prostorov na tako majhnem območju priča tudi potrditev prisotnosti vsaj **56 t. i. Natura 2000 vrst**. Gre za vrste, ki so ogrožene v evropskem merilu in so kot kvalifikacijske razglašene za nekatera od slovenskih varstvenih območij Natura 2000. Poleg teh je veliko vrst kot ogroženih uvrščenih na rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10) oziroma vrste ali njihov življenjski prostor varujemo po Uredbi o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah. (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19).

Ptice so ena tistih skupin živali, katerih prisotnost najlažje zaznamo. Število ptic na širšem območju Ljubljane bi naj bilo po ocenah vsaj tolikšno, kot je število prebivalcev t.j. 300.000 (Tome in sod., 2013). Skupno je bila za območje Krajinskega parka potrjena prisotnost 115 vrst ptic, kar predstavlja skoraj 43 % od 268 vrst ptic, ki so bile v zadnjih 300 letih zabeležene na širšem območju Ljubljane (Tome in sod., 2013). V gnezditvenem obdobju je bilo v Krajinskem parku popisanih 68 vrst (Mihelič, 2005). V mestnem parku Tivoli so najpogostejše vrste domači vrabec (*Passer domesticus*), kos (*Turdus merula*), domači golob (*Columba livia domestica*), velika sinica (*Parus major*) in siva vrana (*Corvus cornix*). Najštevilčnejši predstavnik ptic pevk v gozdu je ščinkavec (*Fringilla coelebs*), sledi taščica (*Erithacus rubecula*). Zadostna količina starega odmrlega drevja ustreza nekaterim pticam, ki so značilne predstavnice starorastnih gozdov. Med takšnimi so črna žolna (*Dryocopus martius*), mali detel (*Dendrocopos minor*), srednji detel (*Dendrocopos medius*) in veliki detel (*Dendrocopos major*). Najpogostejši vrsti v kulturni krajini sta črnoglavka (*Sylvia atricapilla*) in škorec (*Sturnus vulgaris*). V kulturni krajini se prehranjujeta tudi zelena žolna (*Picus viridis*) in pivka (*Picus canus*), ki za svoja gnezda prav tako koristita stara drevesa. Izpostaviti velja tudi vodne ptice, ki jih lahko opazujemo predvsem na in ob Koseškem bajerju. Najpogosteje je možno opaziti race mlakarice (*Anas platyrhynchos*), zelenonoge tukalice (*Gallinula chloropus*) in labode (*Cygnus olor*). Slednji so tudi obročkani, s čimer lahko spremljamo njihovo gibanje med različnimi vodnimi telesi v okolici. Med pticami, ki jih lahko opazimo ob vodnih telesih so tudi čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*), siva čaplja (*Ardea cinerea*) in vodomec (*Alcedo atthis*).

Med pticami, opaženimi na območju Krajinskega parka, je vsaj 34 takih, ki so kot kvalifikacijske vrste razglašene v katerem od varstvenih območij Natura 2000 v Sloveniji in kar 16 vrst, ki so kot prizadete ter dve vrsti celo kot domnevno izumrli uvrščene na rdeči seznam ptic gnezdil.

Med **plazilci** je na območju parka skupno evidentiranih 16 vrst (Veenvliet & Veenvliet, 2019, lastni podatki). Najpogosteje opazimo pozidne kuščarice (*Podarcis muralis*), ki poseljujejo praktično celotno območje krajinskega parka. V kulturni krajini in v gozdu najdemo slepca (*Anguis fragilis*) in navadnega goža (*Zamenis longissimus*), ob in v vodnem okolju belouško (*Natrix natrix*) in kobranko (*Natrix tessellata*) ter v mokrotnih predelih gozdnega roba živorodno kuščarico (*Zootoca vivipara carniolica*), pričakovana je tudi prisotnost martinčka (*Lacerta agilis*). Ob Koseškem bajerju, vzdolž Glinščice in jarkov se je pred leti pojavljala edina avtohtona slovenska sladkovodna želva - močvirska sklednica (*Emys orbicularis*). Njena prisotnost v zadnjem obdobju ni bila več potrjena, kar ne preseneča, saj smo v in ob obeh največjih vodnih telesih potrdili prisotnost kar šestih invazivnih tujerodnih vrst želv.

Na celotnem območju Krajinskega parka je bilo evidentiranih 11 vrst **dvoživk** (Lešnik 2003 in lastni podatki). Vse so uvrščene tudi na rdeči seznam. Na ravninskem delu ob Glinščici živijo: zelene rege (*Hyla arborea*), ki nas pozno spomladi razveseljujejo z značilnim regljanjem. V gozdnem delu najdemo tudi navadnega močerada (*Salamandra salamandra*), velikega pupka (*Triturus carnifex*), navadnega pupka (*Lissotriton vulgaris*), hribskega urha (*Bombina variegata*), zelene žabe (*Rana esculenta*) ter tri vrste žab, ki jih najpogosteje opazimo tudi pri prečkanju poti. To so navadna krastača (*Bufo bufo*), sekulja (*Rana temporaria*) in rosnica (*Rana dalmatina*).

Skupno število evidentiranih vrst **kačjih pastirjev** v krajinskem parku znaša 45 vrst. Ob zadnji sistematični inventarizaciji je bila potrjena prisotnost 36 vrst, od tega ene vrste, ki je nova za celotno Ljubljano. To je ogrožena višnjeva deva (*Aeshna affinis*) (Šalamun, 2019). Najpogostejša vrsta ki jo lahko opazimo ob potokih je modri bleščavec (*Calopteryx virgo*). Med potrjeno prisotnimi ogroženimi vrstami je poleg višnjeve deve več vrst: črni ploščec (*Libellula fulva*), pegasti lesketnik (*Somatochlora flavomaculata*), popotni porečnik (*Gomphus vulgatissimus*) ter veliki studenčar (*Cordulegaster heros*) in koščični škratec (*Coenagrion ornatum*), ki sta tudi Natura 2000 vrsti in zavarovana.

Po številu evidentiranih vrst izstopa skupina **metuljev**, saj je bilo potrjeno pojavljanje skupno kar 552 vrst. Večina vrst je aktivnih ponoči. Pričakovano število nočno aktivnih vrst je ocenjeno na nekaj čez 800 vrst metuljev (Gomboc in Zakšek, 2021). Na podlagi literaturnih virov je bilo do leta 2018 znanih 92 vrst nočnih metuljev, od teh je bilo ponovno potrjenih le 19 vrst (Gomboc in Zakšek, 2018), kar priča o večji spremembi življenjskih razmer v zadnjem stoletju na celotnem območju. Kar 17 vrst, katerih prisotnost je bila potrjena na območju parka, je ogroženih. Od tega 9 vrst t. i. dnevnih metuljev in 8 vrst t. i. nočnih metuljev. Kar 9 vrst ima status prizadete vrste, dve vrsti sta tudi t. i. Natura 2000 vrsti, ena od teh, močvirski cekinček (*Lycaena dispar*), je uvrščena tudi na Bernsko konvencijo. Zaradi kratkega razvojnega kroga, v istem letu imajo lahko tudi več generacij, **veljajo metulji kot odlični pokazatelji stanja in sprememb v okolju**.

Poleg metuljev med ključne opraševalce uvrščamo tudi **muhe trepetavke**. Skupno je za območje krajinskega parka evidentiranih 91 vrst muh trepetavk (De Groot, 2020, neobjavljeno).

Pomembne oprasovalke so tudi **prave in divje čebele**. Skupno je bilo evidentiranih več kot 30 vrst.

Na osnovi obstoječih literaturnih virov je za območje krajinskega parka evidentiranih tudi vsaj 50 vrst **pajkovcev** (lastni podatki).

V krajinskem parku živijo tudi številni **netopirji**. Skupno je bilo na območju krajinskega parka evidentiranih 12 vrst netopirjev ter na območju celotne MOL 22 vrst netopirjev (Gojznikar in sod., 2015; Zidar in sod., 2016; Kosor in sod., 2018; Krivec in sod., 2019; Pavlovič in sod., 2020, Grgurevič in sod., 2021, lastni podatki). Kot ranljive ali prizadete vrste so na Rdeči seznam uvrščeni: Nathusijev netopir (*Pipistrellus nathusii*), gozdni mračnik (*Nyctalus leisleri*), mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*) in velikouhi netopir (*Myotis bechsteinii*). Poleg netopirjev živi na območju krajinskega parka še vsaj 15 vrst **sesalcev**. Obiskovalci imajo možnost opazovati srne (*Capreolus capreolus*), poljske zajce (*Lepus europaeus*), sledi prisotnosti kune zlatice (*Martes martes*), lisic (*Vulpes vulpes*), jazbecov (*Meles meles*) ter v krošnjah bukev tudi prikupne navadne polhe (*Glis glis*). Nedavna opažanja potrjujejo tudi prisotnost vidre (*Lutra lutra*). Zavarovana je tako vrsta kot njen življenjski prostor. Poleg dveh vrst netopirjev je to tudi edina t. i. Natura 2000 vrsta med sesalci.

Na območju Ljubljane je evidentiranih 436 vrst **hroščev**, od tega 132 vrst za območje krajinskega parka. Kar šest vrst je kot prizadetih in ena vrsta kot redka uvrščenih na rdeči seznam hroščev. Tri vrste so prepoznane kot t. i. Natura 2000 vrste. To so: rogač (*Lucanus cervus*), ki ga najdemo v fragmentih hrastovih sestojev, zlasti hrastovih mejic, močvirski krešič (*Carabus variolosus*), ki poseljuje območja nekaterih gozdnih potokov in zahodni puščavnik (*Osmoderma eremita*), ki živi predvsem v deblih starih listavcev tako v parku Tivoli kot manj številčno tudi v gozdnem delu krajinskega parka (Vrezec in sod., 2013; Vrezec in sod., 2021).

Neonesnaženi in v določeni meri še vedno naravni potoki predstavljajo dom vsaj dvema sladkovodnima vrstama **rakov**. **To je vrednota, s katero se lahko pohvali le malokatera evropska prestolnica!** V potokih Mostec in Rakovnik živi navadni koščak (*Austropotamobius torrentium*), ki je tudi evropskega varstvenega pomena. Ob izlivu potoka Mostec v Koseški bajer je bila potrjena prisotnost raka jelševca (*Astacus astacus*), katerega življenjski prostor je prav tako zavarovan po uredbi. Na mezečih tleh, kjer uspevajo šotni mahovi, ponekod pod zemljo živi prav poseben rak iz rodu postranic – **barjanska slepa postranica** (*Niphargus sphagnicolus*), ki **je slovenski endemit**.

V vodnih telesih krajinskega parka je bilo evidentiranih 28 vrst **rib**. Od teh jih je kar devet kot prizadetih in dve kot ranljivi uvrščenih na rdeči seznam. Sedem vrst je t. i. Natura 2000 vrst. To so: primorska belica (*Alburnus alburnus*), pohra (*Barbus petenyi*), donavski piškur (*Eudontomyzon vladkovi*), sulec (*Hucho hucho*), pezdirk (*Rhodeus amarus*), platnica (*Rutilus virgo*) in blistavec (*Telestes souffia*) (Šumer in sod., 2004; lastni podatki). Med njimi jih ima pet status evropsko pomembne vrste. Največjo grožnjo ribjim populacijam predstavljajo hidromelioracije in spremembe vodnega režima ter v zadnjem času tudi vnos tujerodnih vrst, kot sta npr. rdečeperka (*Scardinius erythrophthalmus*) in rdečeoka (*Rutilus rutilus*) ter invazivnih tujerodnih vrst kot npr. sončni ostriz (*Lepomis gibbosus*) (Pengal in sod., 2017; lastni podatki).

Zavarovano območje krajinskega parka predstavlja **pomembno zatočišče in življenjski prostor številnim živalskim vrstam**. Zaradi hitrega spreminjanja življenjskih razmer v območju je nujna vzpostavitev in redno izvajanje **monitoringa** izbranih vrst, s spremljanjem

populacijske dinamike katerih lahko hitro reagiramo in z izvedbo najnujnejših ukrepov pripomoremo k **zagotavljanju ugodnega stanja populacij**.

Viri:

De Groot, M. (2020): Muhe trepetavke v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Neobjavljeni podatki.

Gojznikar, J., Krivec, N., Zidar, S. (2015): Projekt Netopirji – skrivnostni Ljubljanci, Končno poročilo, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Ljubljana, 24. strani, 25. prilog.

Gomboc, S., Zakšek, B. (2018): Poročilo popisa nočnih metuljev v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib v letu 2018. Aricia, Stanislav Gomboc s.p., 31 str.

Gomboc, S., Zakšek, B. (2021): Poročilo popisa nočnih metuljev v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib v letu 2021. Aricia, Stanislav Gomboc s. p., 33. str.

Grgurevič, S., Golob, P., Kosor, N., Pavlovič, E., Trebše, L., Zgajster, M., Zidar, S. (2021): Projekt Netopirji – skrivnostni Ljubljanci 6, Končno poročilo. Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Ljubljana, 39 strani, 24 prilog.

Kosor, N., Gojznikar, J., Knapič, T., Krivec, N., Pavlovič, E., Zidar, S. (2018): Projekt Netopirji – skrivnostni Ljubljanci 3, Končno poročilo, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Ljubljana, 49 strani, 118 prilog.

Krivec, N., Kosor, N., Knapič, T., Pavlovič, E., Zidar, S. (2019): Projekt Netopirji – skrivnostni Ljubljanci 4, Končno poročilo, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Ljubljana, 49 strani, 25 prilog.

Lešnik, A. (2003): Inventarizacija dvoživk (Amphibia) v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. 23 str.

Mihelič, T. (2005): Inventarizacija ptic v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib.

Pavlovič, E., Gojznikar, J., Kosor, N., Knapič, T., Rajh, M., Zidar, S. (2020): Projekt Netopirji – skrivnostni Ljubljanci 5, Končno poročilo, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Ljubljana, 38 strani, 24 prilog.

Pengal, P. in sod. (2017): Odstranjevanje tujerodnih ribjih vrst v ribniku Tivoli. Končno poročilo. Zavod REVIVO, Poslovna enota Ljubljana. Ljubljana, 2017, 20 str.

Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10.

Šalamun, A. (2019): Inventarizacija kačjih pastirjev (Odonata) v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Končno poročilo. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 26 str., digitalne priloge. [Naročnik: Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, JP Vodovod Kanalizacija Snaga d.o.o.]

Šumer, S., Povž, M., Brilly, M. (2004): Vpliv regulacije na ribe reke Glinščice. Ekološki biomonitoring na Glinščici v Ljubljani. Projekt URBEM Vloga sladkovodnih rib v vodotokih v urbanem okolju – Mišičev vodarski dan. 11. str.

Tome, D., Vrezec, A., Bordjan, D. (2013): Ptice Ljubljane in okolice. Mestna občina Ljubljana, Oddelek za varstvo okolja, Zarnikova 3, Ljubljana. 197 str.

Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19.

Veenvliet, P., Veenvliet, J. K. (2019): Inventarizacija plazilcev v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. 26 str.

Vrezec, A., Ambrožič, Š., Kapla, A. (2013): Favna hroščev evropskega varstvenega pomena v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Končno poročilo. – Nacionalni inštitut za biologijo, Ljubljana.

Vrezec, A., Ambrožič Ergaver, Š., Bedjanič, M., Kapla, A. (2021): Monitoring puščavnika (*Osmoderma eremita*), ekspertno svetovanje na terenu pri odstranjevanju starejših dreves ter nastavitev monitoringa močvirskega krešiča (*Carabus variolosus*) v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Končno poročilo. Nacionalni inštitut za biologijo. Ljubljana.

Zidar, S., Krivec, N. (2016): Projekt Netopirji – skrivnostni Ljubljančani 2, Končno poročilo, Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev, Ljubljana, 28 strani, 25 prilog.